

Ірина Норенко,

аспірантка кафедри інноваційних технологій з педагогіки,
психології та соціальної роботи,

Університет імені Альфреда Нобеля,

вул. Січеславська Набережна, 18, м. Дніпро, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1224-7513>

ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ПСИХОЛОГІВ ДО ВИКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Підготовка психологів до викладацької діяльності у сучасному освітньому просторі є актуальною проблемою, оскільки стосується методичних та змістово-цільових аспектів, які характеризуються певними особливостями на рівнях класичному – викладання для студентів фахових вишів та фахово-цільовому – викладання на авторських курсах підвищення кваліфікації для практикуючих психологів. Сучасні психологи-практики активно реалізуються у межах діяльності, спрямованої на просвітництво і розвиток колег, а також фахівців споріднених спеціальностей, а отже, виступають у ролі різного роду тренерів, коучів, супервізорів, едукологів, що вимагає сформованості у них методичної і педагогічної компетентностей. У статті класифіковано форми підготовки майбутніх психологів до викладацької діяльності: викладання теоретичного матеріалу; організація і проведення тренінгів; організація зворотного зв'язку з учнями; індивідуальне консультування учнів. Визначено сильну сторону авторських курсів практичних психологів – змістову і практичну, що дають можливість на достатньому рівні сформуваності у суб'єктів навчання заявлені у цілях курсу компетенції. Натомість форми зворотного зв'язку та форми і процеси оцінювання рівня набутих компетенцій у суб'єктів навчання потребують удосконалення викладацької діяльності психологів-коучів. У статті визначено принципи і правила роботи тренінгової групи: максимальної активності, навчання тут і зараз, персоніфікації висловлювань, дослідницької творчої позиції, партнерського суб'єкт-суб'єктного спілкування, об'єктивності поведінки, конфіденційності. Визначено дискусійні аспекти щодо удосконалення викладацької діяльності практичних психологів: методичні особливості організації інформаційного контенту для курсової підготовки психологів як фактор набуття психологами-коучами методичної і педагогічної майстерності; диверсифікація форм зворотного зв'язку з курсантами авторських програм; посилення державного контролю над процесами ліцензування авторських програм підвищення кваліфікації для психологів з огляду на недосконалість практики об'єктивного оцінювання якості набутих курсантами компетенцій.

Ключові слова: підготовка психологів, викладацька діяльність, практичні психологи, тренінг, авторські програми.

Вступ та сучасний стан досліджуваної проблеми.

Класичні професії, до яких належить зокрема й викладання, набувають нині досить істотних змін – передусім через швидкий розвиток інформаційних процесів у сучасному суспільстві, що зумовлює корекцію форм, змісту, контенту навчання, а також урахування складу аудиторії. На вибір форм і методів навчання впливають як зовнішні фактори, як-от: пандемія, воєнні дії, що спрямовують до онлайн-навчання, так і чинники, пов'язані з особливостями цілепокладання навчання: для якої аудиторії, з якою метою, за який час, в яких умовах тощо.

В аспекті зазначеного варто звернути увагу на викладання як вид діяльності психолога, оскільки у межах цієї професії фахівці досить активно виступають у ролі різного роду тренерів, коучів, супервізорів, едукологів, що вимагає сформованості у них методичної і педагогічної компетентностей. Крім того, слід зауважити й на класичній підготовці майбутніх психологів до викладацької діяльності як фахової реалізації викладача психологічних дисциплін у закладі вищої освіти. Отже, проблема підготовки психологів

до викладацької діяльності нині набуває актуальності і вимагає розробки певної системи впливів, що дозволить інтегрувати методико-педагогічний аспект у систему фахової підготовки психолога.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є здійснення емпіричного аналізу поняття «викладацька діяльність психолога» в аспекті «викладання» та процесів навчання з різною метою для різних аудиторій суб'єктів навчання.

Окреслення заявленої мети актуалізувало формування таких дослідницьких завдань:

– проаналізувати поняття «навчальна діяльність викладача» на методичному та змістово-цільовому рівнях;

– зіставити основні аспекти викладацької діяльності (викладання теоретичного матеріалу; організація і проведення тренінгів; організацію зворотного зв'язку з учнями; індивідуальне консультування учнів) з огляду на специфіку фахової діяльності психолога.

Методи дослідження. Досягнення мети наукового дослідження уможливилось шляхом застосування окремих теоретичних наукових методів (аналіз

тематичних праць дослідників, присвячених розгляду досліджуваної проблеми; систематизація даних у ході групування відповідних результатів дослідницького пошуку; моделювання проблеми узагальнення теоретичних даних з огляду на окреслення особливостей виявлення досліджуваного концепту для конкретної категорії фахівців).

Результати. Зазначена проблема відтворена у науковому дискурсі передусім у представленні низки методичних праць, спрямованих на формування у майбутніх викладачів усіх спеціальностей загальної методичної компетентності, як курсів з методики викладання у вищій школі (Каплінський, 2015; Мороз, 2003). Для викладачів психології розроблено особливі навчальні курси, узагальнені за метою формування методичних умінь організувати й реалізувати викладання навчальних курсів з психології у закладах різного типу (Бойко-Бузиль, Горбенко, 2012; Білоус та ін., 2001). Крім того, доробки вчених-методистів представлені у працях, спрямованих на формування елементарних психологічних знань у викладачів, необхідних для реалізації навчальної діяльності у вищій школі (Білоус та ін., 2001; Кудіна та ін., 2004). Зазначені джерела, хоча й містять розділи, присвячені особливостям психологічних знань, усе ж більшою мірою орієнтовані на загальнометодичні компетентності викладачів вищої школи, про що свідчить тематичний контент їхнього змісту: «Технології, методи, засоби навчання психології», «Таксономія навчальних задач з психології», «Методика проведення навчальних занять з психології» тощо. Спираючись на представлений аналіз навчально-методичної літератури, маємо зазначити доцільність уведення у програму підготовки психологів курсів з педагогічної майстерності та методики викладання психології, однак, зауважуючи обмежену потребу майбутніх психологів у педагогічній професійній реалізації, все ж допускаємо можливість викладання таких курсів як спеціальних – за вибором студентів.

З початку вимушеної ізоляції внаслідок COVID-19 і потім під час воєнних дій в Україні популярними стали навчальні онлайн-курси від психологів, створені і реалізовані у різних соціальних просторах (для вчителів, фахівців, дітей та їхніх батьків, волонтерів, що працюють із військовими, тощо). Кожен із таких курсів зумовлений конкретною метою, однак усі вони поєднані чинником компетентності тренера-коуча у галузі методичної майстерності.

В аспекті зазначеного варто засвідчити, що сучасні проекти з підготовки психологів активізують взаємодію із коучами-практиками, які мають позитивний досвід реалізації тренінгів для психологів і виявляють бажання поділитись цим досвідом зі студентами. Так, можна навести приклади таких заходів, проведених в онлайн-форматі на навчальних платформах різних університетів: лекція Леоніда Ніколаєва «Методологія тренінгової діяльності психолога» в Університеті імені Григорія Сковороди (м. Переяслав); гостьова інтерактивна лекція «Особистісна реалізація психолога

нетичного потенціалу у життєвих кризах» академіка-секретаря відділення психології, вікової фізіології та дефектології НАПН України, доктора психологічних наук, професора Сергія Максименка, присвячена актуальним питанням психології й методики навчання, в Полтавському національному педагогічному університеті імені В.Г. Короленка. Дотичною до теми підготовки психологів до викладацької діяльності є практика психологів-коучів (тренерів), які представляють власний досвід просвітницької роботи з різними аудиторіями у формі курсової підготовки (курсів з підвищення кваліфікації) фахівців з психології та педагогіки. Прикладами таких курсів є сучасні тематичні програми Ольги Гаркавець («Технологія створення тренінгів»), Наталії Сабліної («Ораторське мистецтво та коучинг») та інші.

Зазначені заходи свідчать про важливість набуття студентами психологічних факультетів педагогічної компетентності, яка б дозволяла організувати й реалізувати навчання різних соціальних аудиторій. Тут варто зазначити, що йдеться саме про уміння психолога визначати ступінь готовності аудиторії сприймати і засвоювати інформацію, а також здатність організувати практичні заняття з метою відпрацювання умінь використання учнями / курсантами / студентами психологічних інструментів.

Узагальнення змісту низки науково-методичних джерел, зокрема і відеофайлів, розміщених у мережі, спричинило необхідність класифікувати форми підготовки майбутніх психологів до викладацької діяльності, серед яких виділяємо:

- викладання теоретичного матеріалу;
- організацію і проведення тренінгів;
- організацію зворотного зв'язку з учнями;
- індивідуальне консультування учнів.

Викладання теоретичного матеріалу у педагогічній діяльності психолога може бути реалізоване класичним способом у формі лекцій і семінарів для студентів психологічних спеціальностей, а також у формі короткої інформаційної довідки – для учасників тренінгових програм підвищення кваліфікації. Слід зауважити, що представлення методики класичних форм викладання теорії з психологічних дисциплін на сучасних навчальних ресурсах є досить вичерпним і однозначним. Так, методика викладання психології представлена у працях О. Романовського та С. Резнік (2019), Ю. Бойко-Бузиль, С. Горбенко та ін. (2012), Т. Ткачук (2017) та у багатьох інших навчально-методичних виданнях, метою яких є висвітлення основ викладання психологічних дисциплін у вищій школі. Водночас уваги потребує аспект представлення інформаційного контенту для учасників тренінгів, що має стати основою розуміння психологічних процесів або засад психологічних знань, які уможливають формування конкретних умінь, способів психологічної взаємодії або застосування інструментів психологічної практики. В аспекті зазначеного цінним вважаємо досвід організації курсів психологічних практик,

представлених у досвіді практикуючих психологів. Так, в Інституті практичної психології Ольги Гаркавець представлено різні курси психологічних практик, кожен із яких містить короткі теоретичні контенти до кожної теми (у форматі відеозаписів автора програми). Тренінговий центр Наталії Сабліної теоретичну інформацію до кожної теми конкретного курсу представляє у вигляді презентації із розміщеним відеозаписом заняття, де ця презентація була представлена. Варто зауважити, що у курсовому навчанні важлива роль надається саме стислості інформації і її доступної інтерпретації для рівня аудиторії, що уможливило зберігання достатнього рівня інтересу курсантів з різним рівнем знань у межах представленої психологічної теми. Ще однією відмінністю авторських тренінгових курсів є практична спрямованість теоретичного контенту, що зумовлює відпрацювання у подальшій практиці всіх зазначених у теорії положень. Це свідчить про досить примітивний вибір інформаційного контенту, у якому майже немає місця історичним процесам розвитку психологічної науки, диверсифікаційним теоріям у межах однієї психологічної проблеми тощо. Отже, маємо резюмувати, що ефективність викладання теоретичного матеріалу у різних за метою програмах – класичної підготовки психологів і підвищення їхньої кваліфікації – залежить від правильного вибору навчальних форм взаємодії з аудиторією.

Організація і проведення тренінгів розглядається нами як продуктивна форма практичного заняття саме для студентів психологічних спеціальностей або підвищення кваліфікації практикуючих психологів, оскільки має на меті не лише відпрацювати конкретні уміння і навички, але й дати можливість попрактикуватись у техніках реалізації психологічного тренінгу, що можна означити як додаткову практичну компетентність психолога. Наукова думка розрізняє поняття «психологічний тренінг» і «тренінгове заняття», яке проводиться в межах навчальної діяльності (в школі, коледжі, виші), істотну модифікацію тренінгової методології й процедур для того, щоб тренінг можна було використовувати: а) для всієї групи; б) як обов'язковий; в) як регулярні зустрічі не менше одного разу на тиждень; г) у ситуації досить низької (високої) психологічної безпеки, яка залежить від підготовки ведучого (Тренінг професійної успішності). Нам імпує думка Ю. Ємельянова, який розглядає тренінг не як метод навчання, а як метод розвитку здібностей до навчання або оволодіння будь-яким складним видом діяльності, і зокрема, спілкуванням (Петрович, 2014). Загалом учені доходять спільної думки, що тренінг (у змісті «тренування») став міждисциплінарним методом, що допомагає розв'язати багато різноманітних актуальних проблем (Федорчук, 2014).

Розвиток групових форм роботи започаткував К. Левін (Levin, 1947) та Національна лабораторія тренінгу у м. Бетеле (США), де тренінгові групи отримали назву Т-групи («групи тренінгу базових умінь», до основних завдань яких входило відпрацювання в учасників умінь міжособистісного спілкування,

управлінських технік, формування здатностей ухвалювати правильні рішення у важких ситуаціях. Спираючись на дослідження у галузі групового тренінгу К. Левіна, К.-Е. Рудестам (Rudestam, 1982) визначив класичні принципи і правила роботи тренінгової групи, які ми доповнили сучасними варіантами їх реалізації у тренінговій діяльності:

1. *Максимальної активності*, що виявляється у спеціально організованих діях на основі структурованого спостереження, що дає можливість ефективної результативності обговорення свого і чужого досвіду, конкретної поведінки.

У сучасному використанні принципу активності відбувається переведення процесу навчання на рівень максимально можливого засвоєння, що досягається за умови самостійного оперування навчальним матеріалом. Активність учасників спонукається розвитком мотивації до апробації і тренування запропонованих способів поведінки; створенням комфортної атмосфери, що перетворює тренінг на подію; прагненням до максимального переносу отриманих навичок у практику. Свідченням результативності використання принципу активності є швидкість опанування практичних навичок тренінгу всіма учасниками групи.

2. *Навчання тут і зараз*, що виявляється у виборі предмета обговорення учасників групи лише того, що відбувається безпосередньо під час заняття. Обговорення минулих дій, вчинків, випадків з життя, а також майбутню можливу поведінку виводять за рамки тренінгового заняття. Вважається, що таким чином зменшується вплив психологічного захисту і підтримується психологічна безпека.

Слід зазначити, що сучасне бачення зазначеного принципу дещо розширило рамки процесів «тут і зараз». Нині тренери використовують часовий модуль досить вільно, схилиючись до оперативного обговорення у групі думок, які учасник вважає важливими для себе, а отже, принцип «тут і зараз» стосується більшою мірою не фактора події, а фактора обговорення.

3. *Персоніфікації висловлювань*. Цей принцип виявляється у відмові від безособових мовних форм, які можуть виступати маніпулятивним засобом щодо неявного представлення власної позиції: наприклад, «вважається ...», «деякі думають, що ...». Натомість, учасників тренінгу спонукають використовувати мовні форми, що безальтернативно виявляють особисте ставлення: «я вважаю, що ...», «на мою думку, ...» і т.п.

Варто розуміти, що персоніфікація висловлювань дозволяє не лише відмовитись від двозначності тлумачення особистої позиції, але й розвинути в учасників асертивні якості, здатність визначити однозначність власної думки – з готовністю до її аргументації.

4. *Дослідницької (творчої) позиції*. Зазначений принцип регулюється правилом відсутності критики. У тренінговій групі створюється креативне середовище, основні характеристики якого – проблемність, невизначеність ситуацій, що провокує учасників на несподівані, нестандартні висловлювання і вчинки.

Тренінг сприяє актуалізації в учасників не лише відомих психологічних закономірностей, але й усвідомлення власного особистісного потенціалу, що не завжди буває позитивно оціненим. Часто такі відкриття супроводжуються вираженням опором учасників. Саме тому критика на тренінгу повинна бути зведена до мінімуму і стосуватися тільки конкретного висловлювання або дії, а не особистості загалом.

5. *Партнерського (суб'єкт-суб'єктного) спілкування* – ототожнюється із правилом доброзичливості. У партнерському спілкуванні враховуються особливості кожного учасника, його почуття, переживання. Визнання цінності особистості іншої людини створює в групі атмосферу безпеки, довіри, відкритості. Діалоги спрямовані на повагу до чужої точки зору і забезпечують можливість учасникам висловлювати свою думку без боязкості отримати негативний відгук.

6. *Об'єктивізації (усвідомлення) поведінки*, що стосується зворотного зв'язку. Важливим завданням тренінгу є усвідомлення учасниками мотивів своєї поведінки, своєрідний переклад з імпульсивного на об'єктивний рівень. Основним засобом такої об'єктивізації є зворотний зв'язок. Зворотний зв'язок учасник тренінгу отримує від інших членів групи і від тренера. Додатковим засобом об'єктивізації є демонстрація відеозапису занять з їх подальшим обговоренням. При цьому ще раз доречно нагадати, що обговоренню підлягає поведінка, а не особистість. Аналіз поведінки рекомендується деталізувати за епізодами.

У сучасних тренінгах зворотний зв'язок може бути організований у формі рефлексії, коли учасники аналізують ступінь власного рівня набутих навичок за фактором суб'єктивного емоційного відчуття і когнітивної ефективності.

7. *Конфіденційності*. Цей принцип є базовою установкою для всіх учасників тренінгу. Його підґрунтям є добровільна участь не знайомих між собою людей, об'єднаних метою самовдосконалення конкретного аспекту особистості або вирішення конкретної особистісної проблеми. Інформація, обговорювана в групі, що стосується «особистих» життєвих історій кожного, є інструментом психологічної роботи. Вона не має виноситись за межі тренінгу і може бути популяризована у зміненому вигляді лише за згоди учасника групи, якому належить.

Організація зворотного зв'язку з учнями. Зворотний зв'язок між суб'єктами навчального процесу визначається суттєвою різницею з огляду на мету викладацької діяльності. Якщо у класичній педагогічній діяльності – це передусім класичні способи взаємодії зі студентами, метою яких є організація контролю набуття ними освітніх компетенцій, визначення рівня знань і умінь, згідно з конкретизованими у програмі критеріями, то у тренерській діяльності психолога зворотний зв'язок стає певним критерієм якості самої тренінгової навчальної програми, оскільки більшою мірою є спрямованим на отримання відгуків від курсантів, їхню рефлексію щодо змісту та якості реалізації програми. І тут

варто зазначити, що почасти оцінка курсу суб'єктами навчання може бути суб'єктивною, оскільки ґрунтується на емоційних враженнях, а не усвідомленні якості змісту програми, що об'єктивується лише у разі розуміння критеріїв її оцінки, закладених у мету і визначених для курсантів на початку курсу.

Ще одним важелем якості зворотного зв'язку є активність курсанта впродовж усього процесу навчання, тобто автор курсу має розуміти психологічні і фізіологічні аспекти втоми особистості, усвідомлювати важливість тайм-менеджменту, ефективного для активності засвоєння інформації й набуття навичок. З огляду на практику реалізації авторських курсів підвищення кваліфікації і самовдосконалення практикуючих психологів є ризики захоплення коучем саме представленням великої кількості корисної інформації, відпрацювання її на практиці без зворотного зв'язку. Тут маємо зазначити, що вимоги до отримання сертифікатів про підвищення кваліфікації на таких курсах, визначені на початку навчання як обов'язкові (наприклад, створення вправи з психодіагностики або терапевтичної; аналіз реалізації конкретної техніки на особистих клієнтах тощо), втрачають обов'язковість наприкінці курсу – і документ отримують усі, хто сплатив за зазначену програму. Отже, існування такої проблеми ставить під сумнів визнання сертифікатів як документів, що підтверджують якість підготовки практикуючого психолога, а значить, потребує уваги контроль видання ліцензій на реалізацію освітньої діяльності таким авторам програм.

Індивідуальне консультування учнів. Практика організації консультативної діяльності у процесах класичної підготовки психологів унормована документами щодо організації навчального процесу в закладах вищої освіти, що, зокрема, виявляється у низці консультативних перед тематичними і підсумковими контрольними заходами, що закладені у навчальному плані. Крім того, варто звернути увагу на індивідуалізацію процесів консультування студентів, оскільки зміст консультування різниться залежно від мети: надати допомогу у поясненні складної програмної теми чи зорієнтувати студента щодо його наукової роботи. Як бачимо, зазначені консультації є досить різними і за змістом, і за способом партнерської взаємодії студента і викладача.

У тренерській діяльності індивідуальні консультації мають невизначений характер і реалізуються переважно у процесі обговорення складних моментів застосування технік, що набуваються курсантами. У такому випадку індивідуальна консультація, хоча й надається за запитом одного курсанта, стає колективним когнітивним здобутком усієї групи. Цінність такого роду консультації у тому, що вона визначає аспекти курсу, які для їхнього удосконалення мають бути скореговані за змістом внаслідок деталізації уваги на питаннях, винесених на консультацію.

Ще один аспект, пов'язаний із індивідуальним консультуванням у тренерській діяльності, стосується потенційної клієнтської бази автора курсу, яка

може бути поповнена із числа курсантів. Водночас зауважимо, що тут ідеться не про конкретні проблеми змісту курсу, а скоріш про постать самого коуча, його авторитет для суб'єктів навчання, який стає важелем вибору особистого психолога для людини.

Обговорення. Зазначення особливостей викладацької діяльності психолога – класичного викладання профільних дисциплін для студентів психологічного фаху і тренінгових курсів для практикуючих психологів – у межах підвищення їхньої кваліфікації дозволяють визначити дискусійні аспекти, які можуть бути обговорювані у фаховій спільноті:

- методичні особливості організації інформаційного контенту для курсової підготовки психологів;
- диверсифікація форм зворотного зв'язку з курсантами авторських програм;
- посилення державного контролю над процесами ліцензування авторських програм підвищення кваліфікації для психологів з огляду на недосконалість практики об'єктивного оцінювання якості набутих курсантами компетенцій.

Висновки. Узагальнення викладеного дозволяє зробити такі висновки:

- навчальна діяльність викладача визначається концептуальністю організаційних алгоритмів на методичному рівні (представлення інформації, організації практик, контролю рівня компетенцій суб'єктів навчання тощо) та особливостями змістово-цільового рівня, що залежить від мети викладання і якісних показників аудиторії учнів;
- основні аспекти викладацької діяльності (викладання теоретичного матеріалу; організація і проведення тренінгів; організація зворотного зв'язку з учнями; індивідуальне консультування учнів) реалізуються у практиці психологів згідно зі специфікою їхньої фахової діяльності. Так, класичні способи організації навчальної діяльності студентів, якими має оволодіти майбутній викладач психологічних дисциплін, не будуть ефективними для викладача-практикуючого психолога, що є автором фахових курсів з підвищення кваліфікації психологів. З огляду на аналіз конкретних авторських курсів для практикуючих психологів маємо визнати їхні сильні сторони: змістову і практичну, що дають можливість на достатньому рівні «прокачати» заявлені у цілях курсу компетенції. Натомість, форми зворотного зв'язку і в особливості форми і процеси оцінювання рівня набутих компетенцій вважаємо «слабкою ланкою» викладацької діяльності психологів-коучів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білоус В.Т. Основи організації та методики викладання у вищій школі : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.Т. Білоус, Л.І. Горюнова, А.В. Цимбалюк, С.Я. Цимбалюк. Державна податкова адміністрація України, Академія держ. податкової служби України. Ірпінь : Академія ДПС України, 2001. 144 с.
2. Гостьова інтерактивна лекція Сергія Максименка у рамках психологічного івенту «З нами відкриваються секрети успіху!». URL: <http://pnpu.edu.ua/news/gostova->

[interaktyvna-lekcziya-sergiya-maksymenka-u-ramkah-psyhologichnogo-iventu-3-namy-vidkryvayutsya-sekrety-uspihu.html](http://pnpu.edu.ua/news/gostova-interaktyvna-lekcziya-sergiya-maksymenka-u-ramkah-psyhologichnogo-iventu-3-namy-vidkryvayutsya-sekrety-uspihu.html) (дата звернення: 17.08.2023).

3. Каплінський В.В. Методика викладання у вищій школі : навчальний посібник. Вінниця : ТОВ «Ніланд ЛТД», 2015 224 с.

4. Кудіна В.В. Психологія вищої школи : курс лекцій / В.В. Кудіна, В.І. Юрченко. Київ : КСУ, 2004. 176 с.

5. Методика викладання психології у вищій школі : навчальний посібник / Ю.Ю. Бойко-Бузиль, С.Л. Горбенко та ін. Київ : Атіка, 2012. 272 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/705840/1/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0%20%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%97%20%D1%83%20%D0%B2%D0%B8%D1%89%D1%96%D0%B9%20%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D1%96.pdf> (дата звернення: 15.08.2023).

6. Методика викладання психології : навчально-методичний посібник / Романовський О.Г., Резнік С.М. Харків : ФОП Панов А.М., 2019. 51 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/185669298.pdf> (дата звернення: 15.08.2023).

7. Методика викладання психології : навчально-методичний посібник / Т.Л. Ткачук. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2017. 110 с. Бібліогр., с. 99–101. URL: https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/metod_vykl_psyholog.pdf (дата звернення: 15.08.2023).

8. Мороз О.Г. Педагогіка і психологія вищої школи / О.Г. Мороз О.С. Падалка, В.І. Юрченко. Київ : НПУ, 2003. 267 с.

9. Николаев Л. Методология тренинговой деятельности психолога. Відеолекція. URL: https://www.youtube.com/watch?v=DEF91fi82v8&ab_channel=%D0%9A%D0%B0%D1%84%D0%B5%D0%B4%D1%80%D0%B0%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%97 (дата звернення: 14.08.2023).

10. Ораторське мистецтво та коучинг: онлайн-курс. Тренінговий центр Наталії Сабліної. URL: <https://www.sablinatz.com/oratorske-mystectvo> (дата звернення: 12.08.2023).

11. Петрович В.С. Я хочу бути тренером: настільна книга тренера-початківця : методичні вказівки. / В.С. Петрович, О.Ю. Закусило. 2-е вид. доповн. Луцьк, 2014. 60 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/153580487.pdf> (дата звернення: 10.08.2023).

12. Технологія створення тренінгів. Тренерський курс Ольги Гаркавець. URL: <https://www.garkavets.com/ua-fortrainers/> (дата звернення: 12.08.2023).

13. Тренінг професійної успішності психолога. URL: <https://msn.khmnu.edu.ua/mod/page/view.php?id=325589&lang=en> (дата звернення: 12.08.2023).

14. Федорчук В.М. Тренінг особистісного зростання : навчальний посібник. Київ : «Центр учбової літератури», 2014. 250 с.

15. Lewin Kurt. Frontiers in Group Dynamics: Concept, Method and Reality in Social Science; Social Equilibria and Social Change. *Human Relations*. June 1947. 1: 5–41. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/001872674700100103> (дата звернення: 8.08.2023).

16. Kjell Erik Rudestam. *Experiential Groups in Theory and Practice*. Brooks/Cole Publishing Company, 1982, 318 p.

REFERENCES

1. Bilous, V.T. (2001). *Osnovy orhanizatsiyi ta metody vykladannya u vyshchii shkoli [Basics of organization and teaching methods in higher education]*. (V.T. Bilous, L.I. Horyunova, A.V. Tsybalyuk, S.Ya. Tsybalyuk, Eds.). Derzhavna podatkovaya administratsiya Ukrayiny; Akademiya derzh. podatkovoyi sluzhby Ukrayiny. Irpin': Akademiya DPS Ukrayiny. 144 s. [in Ukrainian].
2. Host'ova interaktyvna leksiya Serhiya Maksymenka u ramkakh psikhologichnoho iventu «Z namy vidkryvayut'sya sekrety uspikhu!» [Guest interactive lecture by Serhii Maksymenko as part of the psychological event "3 secrets of success are revealed by us!"]. Retrieved from: <http://pnpu.edu.ua/news/gostova-interaktyvna-lekciya-sergiya-maksymenka-u-ramkah-psychologichnogo-iventu-3-namy-vidkryvayutsya-sekrety-uspihu.html> [in Ukrainian].
3. Kaplins'kyi, V.V. (2015). *Metodyka vykladannya u vyshchii shkoli [Teaching methodology in higher education]*. Vinnytsya: TOV «Niland LTD». 224 s. [in Ukrainian].
4. Kudina, V.V. (2004). *Psikhologiya vyshchoyi shkoly [Psychology of higher education]*. Kyiv: KSU. 176 s. [in Ukrainian].
5. *Metodyka vykladannya psikhologiyi u vyshchii shkoli [Methodology of teaching psychology in higher education]*. (Yu.Yu. Boyko-Buzyl', S.L. Horbenko Eds.). Kyiv : Atika. 272 s. Retrieved from: <https://lib.iitta.gov.ua/705840/1/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%97%20%D1%83%20%D0%B2%D0%B8%D1%89%D1%96%D0%B9%20%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D1%96.pdf> [in Ukrainian].
6. *Metodyka vykladannya psikhologiyi: navchal'no-metodychnyy posibnyk (2019) [Methods of teaching psychology: educational and methodological manual]*. (Romanovs'kyi O.H., Reznik S.M. Eds.). Kharkiv: FOP Panov A.M., 51 s. Retrieved from: <https://core.ac.uk/download/pdf/185669298.pdf> [in Ukrainian].
7. *Metodyka vykladannya psikhologiyi (2017) [Methodology of teaching psychology]*. (Tkachuk, T.L. (Eds.). Kyiv : DP "Vyd. dim "Personal". 99–101. Retrieved from: https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/metod_vykl_psycholog.pdf [in Ukrainian].
8. Moroz, O.H. (2003). *Pedahohika i psikhologiya vyshchoyi shkoly [Pedagogy and psychology of higher education]*. O.H. Moroz, O.S. Padalka, V.I. Yurchenko (Eds.). Kyiv : NPU. 267 s. [in Ukrainian].
9. Nikolayev L. *Metodolohiya treninhovoyi diyal'nosti psikhologa [Methodology of psychologist's training activity]*. Videoleksiya. Retrieved from: https://www.youtube.com/watch?v=DEF91fi82v8&ab_channel=%D0%9A%D0%B0%D1%84%D0%B5%D0%B4%D1%80%D0%B0%D0%9F%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%97 [in Ukrainian].
10. *Orators'ke mystetstvo ta kouchynh [Public speaking and coaching]*. Onlayn-kurs. Treninhovyy tsestr Nataliyi Sablinoyi. Retrieved from: <https://www.sablinatz.com/oratorske-mystectvo> [in Ukrainian].
11. Petrovych, V.S. (2014). Ya khochu buty trenerom: nastil'na knyha trenera-pochatkivtsya [I want to be a coach: a table book for a beginner coach]. (V.S. Petrovych, O. Yu. Zakusylo (Eds.). 2-e vyd. dopovn. Luts'k, 60 s. Retrieved from: <https://core.ac.uk/download/pdf/153580487.pdf> [in Ukrainian].
12. *Tekhnolohiya stvorennya treninhiv [Technology of creating trainings]*. Trener's'kyi kurs Ol'hy Harkavets'. Retrieved from: <https://www.garkavets.com/ua-fortrainers/> [in Ukrainian].
13. *Treninh profesiynoyi uspishnosti psikhologa [Professional success training of a psychologist]*. Retrieved from: <https://msn.khmnu.edu.ua/mod/page/view.php?id=325589&lang=en> [in Ukrainian].
14. Fedorchuk, V.M. (2014). *Treninh osobystisnoho zrostannya [Personal growth training]*. (Fedorchuk, V.M. (Eds.). Kyiv : «Tsestr uchbovoyi literatury», 250 s. [in Ukrainian].
15. Lewin, Kurt (June 1947). *Frontiers in Group Dynamics: Concept, Method and Reality in Social Science; Social Equilibria and Social Change. Human Relations*, 1, 5–41. Retrieved from: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/001872674700100103> [in English].
16. Kjell Erik Rudestam (1982). *Experiential Groups in Theory and Practice*. Brooks/Cole Publishing Company. 318 p. [in English].

Iryna Norenko,

Postgraduate Student at the Department of Innovative Technologies in Pedagogy,

Psychology and Social Work,

Alfred Nobel University,

18, Sicheslavskya Naberezhna str., Dnipro, Ukraine,

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1224-7513>

PROBLEMS OF PREPARING PSYCHOLOGISTS FOR TEACHING ACTIVITY

The preparation of psychologists for teaching in the modern educational space is an urgent problem, as it concerns methodological and content-targeted aspects, which are characterised by certain features at the classical level – teaching for students of professional universities and at the professional-targeted level – teaching in the authoring advanced training courses for practicing psychologists. Modern practicing psychologists are actively involved in activities aimed at educating and developing colleagues, as well as specialists in related fields, and therefore act as various kinds of trainers, coaches, supervisors, and educators, which requires the development of their methodological and pedagogical competencies. The article classifies the forms of training future psychologists for teaching: teaching theoretical material; organising and conducting trainings; organising feedback to students; individual counselling of students. It has been determined that the strength of the authoring courses for practical psychologists is the content and practical, which make it possible to form the competences stated in the course objectives at a sufficient level. Instead, the forms of feedback and the forms and processes of assessing the

level of acquired competencies of the subjects of training require improvement of psychologists-coaches' teaching activities. The article defines the principles and rules of the training group: maximum activity, learning here and now, personification of statements, research creative position, partner subject-subject communication, objectification of behaviour, confidentiality. Discussion aspects of improving the teaching activities of practical psychologists are outlined: methodological features of organising information content for the course training of psychologists as a factor in the acquisition of methodological and pedagogical skills by psychological coaches; diversification feedback forms for cadets of authoring programmes; strengthening state control over the licensing of authoring programmes of advanced training for psychologists – considering the imperfections in the practice of objective quality assessment of the competences acquired by cadets.

Key words: *training of psychologists, teaching activity, practical psychologists, training, authoring programmes.*

Подано до редакції 29.08.2023